

**Дніпропетровський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти
Відділ освіти Широківської райдержадміністрації**

**КЗ Широківська середня загальноосвітня школа №2
загальноосвітній заклад I-III ступенів**

**Всеукраїнський конкурс
«Сталий розвиток – наш вибір»**

***Ігри для сталого розвитку
учням початкових класів***

**Демчишина Алла Іванівна,
вчитель-методист
початкових класів**

**смт Широке
2016 рік**

Ігри для сталого розвитку учням початкових класів

Практичний посібник для вчителів створений у межах реалізації нового Державного стандарту в початковій школі. Він містить добірку ігор для сталого розвитку, які можна використовувати на уроках в початкових класах. Адже саме у грі дитина соціалізується, отримує основні знання про життя, знайомиться з оточуючим, вчиться оберігати та охороняти навколишнє середовище.

Даний практичний посібник орієнтований на вчителів, батьків, педагогів.

ЗМІСТ

Екологічний світлофор

Риболовля

Знайди відповідь

Ланцюжки харчування

Впізнай тварину

Дозволяється, забороняється.

Великий природничий іспит

Гра «Дерева, кущі, трави»

Літає чи не літає

Зоряна година

Їстівне та неїстівне

Естафета квітів «Крок – квітка»

Постав на своє місце

Пори року

Знайди п'ять однакових листочків

Знайди дерево

Потяг

Впізнай за описом гриби.

Список літератури

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У педагогіці гра завжди мала велике значення під час ознайомлення з природою. Можна виділити три основних підходи до ігрових методів: створення нових ігор з природоохоронним змістом, екологізація традиційних ігор та адаптація народних ігор. За змістом та правилами ігри для сталого розвитку можна віднести до кількох груп.

Сюжетно-рольові ігри потребують наявності природознавчого, природоохоронного або екологічного змісту та існування визначених правил. При екологізації традиційних сюжетно-рольових ігор важливо дотримуватися принципів науковості та доступності відбору змісту.

Серед дидактичних можна виділити предметні ігри, які потребують використання для ігор природних об'єктів: шишок, камінців, мушель і т.і. Природний матеріал дозволяє організувати ряд ігор, що сприяють розвитку мислення дитини. Наприклад, об'єкти можна класифікувати за різними ознаками (кольором, розміром, характеру походження, формі). Важливо, щоб діти теж брали участь у зборі природного матеріалу.

ЕКОЛОГІЧНИЙ СВІТЛОФОР

Ми потрапили у лісове царство і помічником у ньому буде екологічний світлофор. Кожен його сигнал на лісовій стежці означає те ж саме, що і на проїжджій частині дороги: *червоне світло* загоряється тоді, коли вчинки людини наносять шкоду природі; *жовте світло* загоряється для того, щоб ми дотримувалися певних правил поведінки; *зелене світло* загоряється тим, хто робить для його мешканців – рослин і тварин – добрі справи.

До класу заходить хлопчик із рюкзаком. Вчитель звертається до хлопчика:

- Покажи нам, будь ласка, з чим ти йдеш до лісу, а діти засвітять сигнал світлофора і покажуть тобі, з чим можна, а чим не можна ходити до лісу. Є такі речі, якими можна користуватися рідко, обережно, дотримуючись суворих правил.

Хлопчик дістає із рюкзака речі.

- Гумові чоботи.

Я збирався походити на березі озера, назбирати мушлі.

Загоряється жовте світло світлофора.

- Ніж

Я хотів ножем зідрати бересту з берези, щоб запалити багаття.

Загоряється червоне світло світлофора.

- Запальничка.

Я вирішив, коли заморюся, посидіти біля вогнища.

Загоряється червоне світло світлофора.

- Магнітофон

Я збираюся послухати нові записи – хіти.

Загоряється червоне світло світлофора.

- Невеличке пластмасове відерце.

Минулого разу я з товаришем посадив на краю яру кущі верболозу. А сьогодні хочу їх полити.

Загоряється зелене світло світлофора.

- Паунок з крихтами хліба, крупою.

Це для качок. Вони на озері живуть. Я їх часто підгодовую.

Загоряється зелене світло світлофора.

Молодці, діти! Я бачу, що ви розбираєтеся в тому, що корисно робити в лісі, а чим можна створити неприємності.

РИБОЛОВЛЯ

Мета ігри: вчити дітей дбайливо ставитися до багатства природи; допомогти їм зрозуміти, що лише тоді у водоймах буде багато риби, коли вода в них стане чистою і кожна рибка буде мати можливість залишити нащадків.

Вчитель читає екологічну казку «Рибалка».

Івась і Миколка пішли на риболовлю. Клювало добре, але спіймати великої риби не вдавалося. Свій улов вони опускали у відро з водою. Неподалік рибалив їхній знайомий дядько Захар. Він підійшов до хлопців, привітався і попрохав:

- Ну-бо, похваліться уловом.

Подивився і сказав:

- Таку малечу не беруть. Її відпускають, щоб піросла і залишила нащадків.

Якщо всі будуть брати тільки велику рибу, а маленьку відпускати, то в нашому ставку буде багато риби. Тільки б вода була чистою.

- А в нас лише така ловиться, - пожалілися хлопчики.

- Потрібно брати наживку побільше. Подивіться, яка риба у моїм в цеберку.

Гарний рибалка ніколи не губить малечу. Навіть сіті плетуть так, щоб маленька риба могла уходити.

Давайте перевіримо, чи гарні ми рибалки.

(Обирають «рибок»: три дівчинки – маленькі «рибки», два – три хлопчики – великі «рибки». Інші діти, взявшись за руки, стають навколо них. Це «рибалки» із неводом. Коли маленькі «рибки» підпливають, «рибалки» підіймають руки вгору, щоб випустити їх за межі кола, і швидко опускають, щоб не випустити велику «рибу» - хлопчиків).

- Ой, рибалко молоденький, чи улов в тебе гарненький?

- Лящ піймався здоровенний , а ще шука отакенна!

Два смугастих окуні, на додачу два лини,

Коропа та судака... А в цеберку два малька.

«ЗНАЙДИ ВІДПОВІДЬ»

Вчитель показує таблицю з назвами риб (варіант – малюнки з зображенням риб), а учні показують цифру – номер відповіді.

1. Щука	1. Хто з них тут «зайвий»?	(жаба)
2. Сом	2. Він живе в самому вирі, господар глибини	(сом)
3. Жаба	3. Кого з них звуть підводним санітаром?	(щука)
1. Судак	1. Хто з них тут «зайвий»?	(кит)
2. Кит	2. Колеться, немов їжак	(йорж)
3. Йорж		

За аналогією складаються завдання про тварин, рослини тощо.

«ЛАНЦЮЖКИ ХАРЧУВАННЯ»

Багато робиться для охорони тварин. В нашій країні прийнятий Закон про охорону та використання тваринного світу. Під особливою охороною знаходяться тварини знаходяться тварини у заповідниках. Допомагають врятувати рідкісних тварин і зоопарки. Але треба берегти не лише рідкісних тварин, а й усіх інших, адже всі тварини пов'язані між собою ланцюжком харчування. Тому, зберігаючи одних, ви часто допомагаєте іншим.

Ось приклади зв'язку тварин та рослин, рослин між собою, а також тварин між собою.

- У старій діброві почали пасти корів та кіз. Скоро її залишили птахи, які вили гнізда в кущах та траві. В результаті почав привільно розмножуватися непарний шовкопряд. Він швидко об'їв листя на деревах, і засохли могутні дуби.

- В Кримському заповіднику розправилися з вовками. Незабаром над лісами нависла загроза вимирання: кози, яких розплодилося багато, з'їдали молоді деревця.
 - Для захисту від зайців посадки обнесли загорожами – стало ще гірше. За загороду не могли потрапити не лише зайці, але й борсуки та їжаки. За цих умов розплодилися миші, вони згубили молоді рослини.
- Використовуючи дані приклади, складіть схеми харчових зв'язків.
- дуби → непарний шовкопряд → птахи.
 - ліс → кози → вовки.
 - молоді дерева → миші → борсуки, їжаки.

«ВПІЗНАЙ ТВАРИНУ»

До нас поступили скарги від тварин. Давайте ознайомимося з ними і вирішимо, чи правильно чинить людина.

Скарга 1. «Сама знаю, що не красуня. А якщо я опиняюся поруч, багато хто сахається вбік, а то ще й камінням жбурнуть або ногою вдарять. А за що? Користь від мене велика» (*Це жаба*)

Одна жаба охороняє від гусениці і черв'яків цілий город. Якщо в домі завелися таргани, принеси жабу – і вони зникнуть.

Скарга 2. «Ох і не люблять мене люди. Голос їм мій, бач, не подобається, і очі, кажуть, в мене негарні. Вважають, що я біду приношу. А чи так це? Якби не я, прийшлося б декому сидіти без хліба» (*Це сова*)

Сова з 1946 року знаходиться під охороною держави. Одна сова знищує за літо 1000 мишей, які можуть знищити 1 тонну зерна.

Скарга 3. « Ми ссемо кров людини. Завдяки нам люди не можуть нормально працювати і відпочивати. Від нашого тоненького голосу багато людей починає чухатися» (*Це комарі*).

Але все ж комарі потрібні в природі. Личинки комарів живуть у воді, ними харчується багато риб. А дорослими комарами харчується багато птахів. Цікаво, що боротися з комарами нам допомагають бабки. Бабки та їх личинки –

ненажерливі хижаки. Самі бабки полюють на дорослих комарів у повітрі, а личинки бабок на личинок комарів у воді.

Висновок: потрібно берегти і тих тварин, які не занесені до Червоної книги. Це добре відомі вам тварини: білка, їжак, синиця, дятел, жаби та ін. Їх життя часто залежить від тебе, від твоєї поведінки в природі.

« ВГАДАЙ ЗА ОПИСОМ»

Вчитель читає текст – опис, учні називають тварину, що занесена до Червоної книги.

Опис 1. Це дивовижно красивий птах, гордість нашої фауни: зовсім білий, з чорними кінцями крил, червоним дзьобом та червоними ногами. Міжнародною спілкою з охорони природи він віднесений до вимираючих видів. Гніздиться лише в Росії і лише у двох місцях – в тундрі на півночі Якутії і на болотах в низов'ях Обі. (*Стерх або білий журавель*)

Опис 2. «Перната перлина»! Його по праву можна так назвати, очей відірвати не можна, здається, що птаха зшили видатні майстрині з аплікації. Лоб, голова, шия позаду, крила та хвіст – чорні. По боках вишуканої голівки великі краплино подібні цятки рудувато-червоного кольору. Навколо біле обрамлення. Шия спереду та грудка рудо-червоні, відділені білою смужкою від чорного черевця. Гніздиться лише у межах нашої країни. Занесена до Червоної книги нашої країни. (*Червонодзьоба казарка*).

Опис 3. Черево у неї рудувате, а по тілу - багато пістрявого. У протилежність її родичам пальці в неї не вкрити пір'ям. Селиться вона у старих дуплах, в районі закинутих помешкань. Старанності у будівництві гнізда не виявляє. Ночі, озвучені її криком, набувають особливого колориту. А кричить вона «сплю – сплю». Цей птах став рідким представником у Західному Сибіру. Занесена до Червоної книги (*Совка – сплюшка*)

Опис 4. Ця тварина – велика і небезпечна лісова кішка., кровожерливий хижак. Вона дуже обережна: нечутно ходить і далеко чує, вміє забиратися на високі густі дерева. Занесена до Червоної книги. (*Рись*)

Опис 5 Цю тварину часто називають «королем» гризунів. Дійсно, у порівнянні з хом'яками, ховрахами і мишами вона виглядає дійсно велично, по-королівському. В неї все дивовижне – і зуби, і шуба, і хвіст. Ці тваринки ще й чудові будівельники.

В далекому минулому ці тварини були широко розповсюджені в наших тайгових річках, але в результаті хижацького полювання були винищені. Пізніше ці цінні тваринки були занесені до Омської області з Білорусі. (*Бобри*)

Опис 6. Це спритна, красива та водночас кровожерлива тваринка. Про цих тваринок писали так: «Гніздо має готове кротове, а то і в стогах соломи, харчується мишами, гадами, птахами, різними тетерками та куріпками, причіпляється до одного летючого птаха і літає з ним, переїдає йому горло і падає з ним на поле, що буває йому їжею». (*Горностай*).

«ДОЗВОЛЯЄТЬСЯ, ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ»

Щоб річка залишилася чистою та повноводною, людина повинна виконувати екологічні правила.

Розставте екологічні знаки біля річки і визначте, які з них щось забороняють, а які дозволяють:

- Вирубка лісу;
- Мийка машин.
- Пральний порошок
- Закривати воду у крані.
- Консервна банка.
- Розбиті пляшки.
- Катання на човні.
- Риболовля.
- Купання.
- Ловля жаб.

«ВЕЛИКИЙ ПРИРОДНИЧИЙ ІСПИТ»

Дидактичні задачі: Перевірити і закріпити уявлення про час. Формувати зосередженість уваги і швидкість відповіді. Вчити за допомогою часткового визначати загальне та із загального визначати часткове.

Ігрова задача: Хто швидко і правильно відповість.

Ігрові дії: Ловити м'яч і відповідати на питання. Правила гри. Уважно слухати питання і відповідати відповідно з умовами (вчителя).

Обладнання: М'яч середнього розміру.

Питання:

- Скільки днів у тижні?
- Скільки місяців у році?
- Назвіть літні місяці.
- Назвіть осінні місяці.
- Назвіть зимові місяці.
- Назвіть весняні місяці.
- Чому лося називають лісовим велетнем? (Його вага досягає 400 кг, за добу він може з'їсти 1700 віток)
- Назвіть головну їжу білок? (Насіння хвойних дерев)
- Що робить ведмідь узимку? (Спить в барлозі).
- Які їстівні гриби ви знаєте?
- Чи можна збивати в лісі ногами мухомори?
- Чи заготовляє заєць їжу на зиму?

ГРА «ДЕРЕВА, КУЩІ, ТРАВИ»

Цю гру можна проводити тоді, коли учні знають ознаки дерев, кущів, трав.

Дидактична задача: знати морфологічні ознаки рослин, вміти групувати їх за ознаками.

Ігрові дії: Учитель показує березу, ялину, дуб. Діти відповідають, що це дерева.

Жасмин, бузок – показує учитель, учні відповідають, що це кущі. Учитель показує подорожник, мати-й-мачуху, учні відповідають, що це трави. Після гри бажано

провести екскурсію, щоб дати можливість дітям побачити ті рослини, кущі і трави, про які говорилося.

«ЛІТАЄ ЧИ НЕ ЛІТАЄ»

Дидактична задача: знати літаючих і не літаючих представників тваринного світу.

Ігрові дії: У цій грі учитель буде називати птахів, тварин, а учні, якщо літає, піднімати руку, якщо не літає, то руки складати на колінах.

«ЗОРЯНА ГОДИНА»

Ігрові дії: У дітей картки з цифрами від 1 до 3. Учні піднімають картки з цифрою, що означає варіанти відповіді. За кожну правильну відповіді видається зірка. У кого більше зірок, той і переможець.

- Хто з цих тварин не живе в тайзі? (1 – вовк, 2 – жираф, 3 – лиса).
- Чи всі ці птахи занесені до Червоної книги? (1 – качка – мандаринка, 2 – сокіл, 3 – горобець).
- Який з цих грибів отруйний? (1 – білий гриб, 2 – дощовик, 3 – білий гнойовик).
- Чи всі перераховані рослини є лікарськими? (1 – кропива, 2 – дзвіночки, 3 – синя волошка).
- Кого називають королем гризунів? (1 – ховрашок, 2 – бобер, 3 – хом'як).
- Назвіть листяні рослини? (1 – ялина, 2 – береза, 3 – клен).
- Кого називають окатим мисливцем? (1 – варан, 2 – бабка, 3 – жаба).
- Якого жука називають небезпечним злочинцем? (1 – хрущ, 2 – колорадський жук, 3 – жук – олень).
- Чи всі перераховані змії отруйні? (1 – гадюка, 2 – вуж, 3 – кобра).
- Яка з цих тварин живе у пустелі? (1 – верблюдо, 2 – тигр, 3 – вовк).
- Назвіть перелітних птахів (1 – зозуля, 2 – ластівка, 3 – стриж).
- Про якого птаха загадка:
Брати стали на ходулі,
Харч шукають на путі.
На бігу чи на ходу їм

З цих ходулей не зійти. (1 – зарядка, 2 – ворона, 3 – журавель).

«ЇСТІВНЕ ЧИ НЕ ЇСТІВНЕ»

Дидактична задача: вчити розпізнавати по зовнішніх ознаках їстівні і неїстівні гриби.

Ігрові дії: Учитель показує гриби, якщо їстівні, то учні плескають в долоні, і вчитель кладе їстівний гриб до кошика. Якщо неїстівні, то діти не плескають у долоні.

«ЕСТАФЕТА КВІТІВ – «КРОК – КВІТКА»

Виходять два школярі і по черзі називають квітково-декоративні рослини відкритого ґрунту, не повторюючись і довго не роздумуючи. Назвав квітку – крок вперед, повторився з назвою або не сказав – залишайся на місці.

Перемагає той, хто першим перетне умовну риску.

«ВЧИСЬ РОЗРІЗНЯТИ ЗАПАХИ»

Для цієї гри треба підібрати листочки полину, м'яти, лимона. Бажано додати кілька квітучих рослин (чорнобривці, запашний тютюн, запашний горошок и т.і.). Кожен зразок покласти до баночки з кришкою, гравці повинні по запаху визначити назву квітки.

«ПОСТАВ НА СВОЄ МІСЦЕ»

Ігрові дії: Школярам (3 – 4 чол.) роздають по одній картці, на якій написані назви рослин. Пропонується всі слова розташувати за групами.

Приблизний набір: суріпка, яблуні, томати, хризантеми, огірок, алича, пирій, абрикос, кольрабі, патисони, камелія, лобода, айва, осот, перець, флокс, гладіолус, черешня, цибуля.

Групи: плодові, бур'яни , декоративні, овочеві тощо.

«ПОРИ РОКУ»

Дидактична задача: Формування уявлень про вплив сезонних змін у природі на життя людини.

Обладнання: добірка великих малюнків із зображенням пор року на 4 добірки маленьких карток із зображенням предметів, якими користуються люди у ту чи іншу пору року (одяг, ігровий інвентар, знаряддя праці).

Ігрові дії: Клас ділиться на 4 команди. Кожній команді даються добірки великий і маленьких карток. Діти повинні розкласти предметні картки на відповідні зображення пор року. Виграє та команда, яка швидше і точніше справиться із завданням.

«ЗНАЙДИ П'ЯТЬ ОДНАКОВИХ ЛИСТОЧКІВ»

Дидактична задача: Закріплення знань про природу листвяних дерев та кущів. Формування навичок співвіднесення листя з самими рослинами. Розвиток спостережливості.

Ігрові дії: Гру треба проводити під час осінньої екскурсії на прогулянці у парку, сквері, саду. Вчитель показує дітям листок з дерева або куща. Учні повинні знайти по 5 листків цієї ж рослини (до того ж знайти їх на землі, а не зірвати), принести їх учителю, назвати дерево або кущ, з якого вони опали. Виграють перші 5 чоловік, які правильно виконали завдання.

«ЗНАЙДИ ДЕРЕВО»

Дидактична задача: Формування вмінь знаходити дерево за його описом. Розвиток спостережливості.

Ігрові дії: Гра проводиться у парку або в саду. Вчитель описує зовнішній вигляд дерева, його розміри, колір, форму листків, наявність насіння та плодів. Учні самостійно та мовчки визначають, що це за дерево. Після слів вчителя «Раз, два, три – біжи!» - діти біжать до наміченого дерева. Гра повторюється кілька разів. Потім вчитель відмічає найбільш уважних та спостережливих гравців.

«ПОТЯГ»

Діти стають один за одним і утворюють «потяг», який їде від станції «Дубова» до станції «Березова», «Рябинова» та ін.. Ведучий відчиняє білетну касу і продає квитки (різні листочки).

Поїзд прибуває на станцію «Дубова». Діти з квитками – листям дуба – виходять і стають біля дерева. На зворотному шляху потяг забирає пасажирів, але для цього вони повинні показати зворотній квиток.

«ВПІЗНАЙ ЗА ОПИСОМ ГРИБИ»

На дошці - малюнки грибів. Вчитель читає опис гриба, діти вгадують, виходять до дошки і показують потрібний гриб, закріплюють під грибом назву (табличка).

Ці гриби ростуть восени на пнях. Вони бувають справжні і несправжні. Шляпка у справжнього гриба жовтувато-сіра, ніби присипана зверху молотими сухариками. Зворотній бік шляпки у нього брунатний. Ніжка тонка, довга, брунатна. (Опеньок).

Цей гриб можна знайти у березовому гаю на узліссі під молодою березою. У нього щільна тонка ніжка білого кольору з сірим відтінком. На ніжці сидить кругла шляпка бурого кольору. Хто його знайде, той у свій кошик візьме (Підберезник)

У гриба повинні бути ніжка і шляпка, а тут просто біла кулька. І все ж таки це гриб. Свою назву він отримав за те, що зазвичай з'являється після дощу. Він білий і добре помітний в траві. В дозрілому вигляді на місці білої кульки темно-брунатна зморщена грудочка. (Дощовик)

Найкращий гриб, в народі його називають « царем грибів», а іноді – «полковником». (Боровик, білий)

Найнебезпечніший гриб. Шляпка у нього зеленкувата, під шляпкою – красивий бахромчатий шарфик – бантик. (Бліда поганка).

Його можна знайти не лише в осичнику, але і в березняку, і в хвойному лісі. Шляпка у нього червона, ніжка сірувато-біла (Підосичник) .

На зеленій галявинці симпатична родина грибів: червоні, жовті, сірі капелюшки, покриті білими цятками (Мухомор).

У цих грибів шляпки нічим не видатні, а в сиру погоду блищать, ніби змазані маслом. (Маслюки).

Ці гриби пізнаєш за кольором, а ще за тим, що на зрізаній ніжці гриба виступає крапелька жовтогарячого соку, який пахне смолою (Рижики)

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко Т.М. Экологические занятия с детьми 5 – 6 лет [Текст]
/Т.М. Бондаренко. – Воронеж:ЧП Лакоценин С.С., 2006. – 159 с.
2. Гаврина С.Е. 100 кроссвордов о растениях и животных [Текст] /
С.Е.Гаврина. –Ярославль: Академия развития, 2001. – 120с.
3. Лободина Н.В. Экологическое воспитание в начальной школе [Текст] /
Н.В. Лободина. – Волгоград: Учитель, 2007. – 266 с.
4. Черемисина Л.Д. Основы экологии – младшим школьникам [Текст] /
Л. Чермисина. – Москва: АРКТИ, 2006